

2) Hutbenin Mahiyeti ve Önemi

İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın asli görevidir. Başkanlığımızın toplumu din konusunda aydınlatma görevi kapsamında şüphesiz hutbe hizmetleri önemli bir yere sahiptir. Zira hutbe, cemaatin tamamının hazır bulunduğu, dikkatle takip edilen ve dinleyenler üzerinde önemli izler bırakabilecek bir etkinliktir. Bu etkinliğe ülkemizde her cuma yaklaşık yirmi milyon insanın katıldığı tahmin edilmektedir. Bu sayı, bayram hutbelerinde daha da artmaktadır.

Hitabetin önemli bir çeşidi olan hutbe, Hz. Peygamber döneminden itibaren insanları dini konularda bilgilendirmenin, toplumu ilgilendiren olaylar ve gelişmelerden haberdar etmenin yaygın bir bölümünü teşkil etmiştir.

Hutbe, Arapça "h-t-b/حُطْبٌ" kökünden isimdir ve yaygın anlamıyla hatibin minberde yaptığı konuşmaya denir.

Bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma anlamına da gelen hutbe, dinî literatürde başta cuma ve bayram namazları olmak üzere belirli ibadetlerin ifası esnasında icra edilen, genelde vaaz ve nasihati içeren konuşmayı ifade eder. Konuşmayı yapan kimseye ise hatip denir. Diğer taraftan cuma namazından önce, bayram namazından sonra okunan hutbe Allah'a hamd, Peygamber'e salâvat, müminlere nasihat, dua manası ve amacı taşımaktadır.

Hutbe kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de geçmemekle birlikte hem sözlük hem terim anlamıyla birçok hadiste yer almış, Hz. Peygamber'in hutbelerinden çeşitli örnekler zamanımıza ulaşmıştır.

Geçmişte ve günümüzde böylesine bir fonksiyonu haiz olan hitabetin içerisinde dini hitabet, dini hitabetin içerisinde de hutbe büyük öneme sahiptir. Zira hutbe, Allah ve Resulü'nün mesajlarının insanlara anlatılmasında, toplumu ilgilendiren birtakım hususların, asırlardır oluşan İslamî geleneğin/medeniyetin geniş halk kitlelerine aktarılmasında en etkili vasıtalarından biridir.

Hutbe vesilesiyle her hafta yüz milyonlarca insan aynı amaç doğrultusunda bir araya gelmektedir. Günümüzün son derece gelişmiş iletişim ve haberleşme imkanlarına rağmen, aynı anda yüz yüze milyonlarca insana hitap etmek nadir karşılaşılan bir durumdur. Milyonlardan oluşan kitlelere hitap etmek, günümüzde daha ziyade televizyon, internet vb. basın-yayın organları üzerinden mümkün olmaktadır. Dolayısıyla dini bir amaç doğrultusunda her hafta bir

araya gelen milyonlarca insana yüz yüze hitap etme olanağını din görevlilerine sunması, Yüce Allah'ın bir lütfu ve nimetidir. Aynı zamanda her hafta tekrarlanan bu uygulama, dinimizin birlik ve beraberliğe, toplumun sürekli diri ve aktif bir halde bulunmasına verdiği önemin en bariz örneklerinden biridir.

Hutbe denildiğinde akla cuma ve bayram namazları gelmektedir. Müminlerin en önemli gün ve ibadetlerinden olan cuma günü ve namazı ile hutbe arasındaki sıkı bağ dikkatlerden kaçmamaktadır. Zira hutbe ve cuma namazının önemi aslında birbirlerinden kaynaklanmaktadır. Hz. Peygamber, pek çok hadisinde cuma günü ve namazının öneminden söz etmiştir. Buna göre, üzerine güneş doğan en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem (a.s), bu günde yaratılmıştır ve kıyamet de bu gün kopacaktır. (Müslim, Cum'a, 18) Hutbesini bitirinceye kadar imamı dinleyip sonra onunla beraber cuma namazını kılan kişinin, o cuma ile sonraki cuma arasındaki günahları bağışlanır. (Müslim, Cum'a, 26) Önemsemediğinden dolayı cuma namazını üç defa terk edenin kalbi mühürlenir. Cuma gününde duaların geri çevrilmediği bir vakit vardır. (İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 93)

Cuma namazının farzlarından olan hutbe, bu namazın önemli bir unsurunu teşkil etmektedir. Çünkü hutbe olmadan cuma namazı olmaz. Diğer taraftan bazı müfessirlere göre, *“Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır.”* (Cuma, 62/9) ayetinde geçen “Allah'ı zikir” ifadesi ile hutbe kastedilmektedir ki bu durumda “hutbeyi dinlemeye koşun” anlamı ortaya çıkar. Yine Allah Resûlü (s.a.s)'nün bildirdiğine göre, cuma namazına gelenlerin sevaplarını yazmakla görevli melekler, imam hutbeye çıkınca sevap yazmayı bırakarak zikri (hutbeyi) dinlemeye başlarlar. (Buhârî, Cum'a, 31; Müslim, Cum'a, 24) Bu hadis, hutbenin cuma namazı içerisindeki anlam ve önemini açıkça ortaya koymaktadır.